

Birgit Thilander

Vår svenske kollega Birgit «Bibi» Thilander døde den 29. juli i en alder av 92 år. Bibi Thilander var norgesvenn og har en høy stjerne blant norske kjeveortopedier. Hun har flere ganger vært opponent ved disputaser i Norge, blant annet for Leif Linge, Einar Kvam, Steinar Kvinnsland og Per Johan Wisth. Hun har vært sakkyndig ved innstilling til vitenskapelige stillinger ved fakultetene i Oslo og Bergen og har holdt foredrag og kurs her. Hun ble invitert til å skrive et kapittel om «Internasjonelt perspektiv på norsk kjeveortopedi» i jubileumboken *Norsk Kjeveortopedisk Forening 50 år*, og skrev da rosende om Norges bidrag til internasjonal kjeveortopedi og omtalte flere personer som har gjort norsk kjeveortopedi kjent. Sitt siste foredrag holdt Bibi som 90-åring ved seminaret *Hva kan vi vite, hva skal vi gjøre, hva kan vi håpe på?* i Oslo februar 2014. Der ga hun en omfattende oversikt over sin forskning om residiv versus stabilitet etter kjeveortopedisk behandling.

Etter tannlegeeksamen i Stockholm 1948 startet Bibi Thilander praksis i Avesta sammen med sin mann Holger. Da de etter noen år ønsket å videreutdanne seg, var hennes mål å bli «länsortodontist». Hun søkte på spesialistutdannelse i ortodonti i Stockholm, der det var 15 søkere til én plass. Professor Anders Lundström var tvilende til å ta inn en kvinnelig tannlege, men Bibi lot seg likevel ikke avfeie og reiste til Wien noen måneder for å forbedre sine kvalifikasjoner. Hun ble endelig antatt og tok i 1960 spesialisteksamen i ortodonti. Samtidig hadde hun startet sin forskerkarriere, og disputerte året etter med en avhandling om innervasjon av kjeveleddet.

Bibi Thilander ble Sveriges første kvinnelige professor i odontologi da hun i 1969 ble professor i ortodonti i Göteborg. Hun hevdet gjerne at hun fikk sitt professorat fordi hun var den beste, og ikke fordi hun var kvinne. Bibi så ikke kjønnskvolter som en god modell, og mente det heller var en felle, som kunne slå tilbake på den som hadde fått en stilling ved kvotering.

Under sin tid som professor på avdelingen i Göteborg var hun veileder for 19 doktorander, og av disse ble åtte etter hvert professorer. Hennes forskning innen kraniofacial vekst og utvikling, vevsreaksjoner ved kjeveortopedisk tannflytting, tannagenesier og implantater har gjennom årene resultert i mer enn 200 originalartikler, av hvilke flere er belønnet med prestisjetunge priser.

Kliniske problem var alltid utgangspunktet for Birgit Thilanders forskning. Av etiske årsaker søkte hun først å finne svar via dyreeksperimentelle studier. Disse forsøkene ble grunnlaget for utformingen av hypoteser som hun deretter testet på pasienter for å undersøke om de også var gyldige for mennesker.

For å få svar på hvordan man best skal behandle tann- og kjeveanomalier innledet hun på 1970-tallet en kartlegging av hvordan menneskets ansikts- og kjeveknokler vokser. Over en periode på 30 år fulgte hun utviklingen av fem år gamle barn til 30-årsalder. Undersøkelsen omfattet en stor gruppe uten tannstillingsfeil, slik at hun kunne studere det naturlige forløpet hos mennesker uten bittavvik. Hun viste at ansiktsskjelettet ikke vokser symmetrisk, men at veksten er meget komplisert og vokser i ulike retninger i for-

skjellige utviklingsfaser. Som verdensautoritet på vevsreaksjoner ved kjeveortopedisk tannflytting var hun eneforfatter av kapitlet om dette temaet i *Orthodontics: Current Principles and Techniques*, 6. utgave (en ledende lærebok i kjeveortopedi).

På bakgrunn av sin ekspertise på tilvekst og bittutvikling ble Bibi spurt av Per-Ingvar Brånemark, implantatprotektikkens «grand old man», om når hun mente titanimplantater kunne settes inn på pasienter. Dette førte til et samarbeid mellom spesialister i ortodonti, kirurgi og radiologi og ble først utført på voksende griser. Studiene viste at implantatene sto stille mens kjevvene vokste og at tennene flyttet seg under veksten. Det ble derfor dokumentert at man ikke bør sette inn implantater før ansiktsskjelettet er vokst ferdig. Dyreforsøkene ble deretter fulgt opp av en klinisk studie over 10 år på 15 barn som hadde mistet permanente tenner, som ble erstattet med tannimplantater. Denne kliniske studien bekreftet resultatene av dyreforsøkene, og var banebrytende idet den viste at tannimplantater ikke bør settes inn før ansiktet er ferdig utviklet.

Bibi Thilander sa kort tid før sin død at forskning er som å legge et stort puslespill, der hvert nytt resultat blir en ny brikke som passer inn i det bildet hun allerede har lagt. Hun var alltid nysgjerrig på hvordan neste brikke kunne se ut, og det var denne nysgjerrigheten som drev henne til å forske videre gjennom hele livet.

Bjørn Zachrisson, Arild Stenvik